Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Dnro L2026-08
27.2.2026

Lausuntopyyntönne: HE 5/2026 vp, asiantuntijakuuleminen 3.3.2026
HE 5/2026 VP HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI SAKON JA RIKESAKON MÄÄRÄÄMISESTÄ ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA JA SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

Suomen Asianajajat kiittää saamastaan kutsusta saapua kuultavaksi hallituksen esityksestä HE 5/2026 vp eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Pyydettynä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

Esitystä koskevat huomiot

Esityksen ensisijaisena tavoitteena on sujuvoittaa rikosprosessia laajentamalla sakkomenettelyn soveltamisalaa tekoihin, joista säädetty ankarin rangaistus on enintään kaksi vuotta vankeutta. Lakiesityksen taustalla olleen mietinnön ja itse esityksen mukaan muutokset eivät vaarantaisi asianosaisten oikeusturvaa myöskään laajennetussa soveltamisalassa, koska sakkomenettelyssä voidaan käsitellä vain selvä ja yksinkertainen asia ja menettely edellyttää asianosaisten suostumusta.

Suomen Asianajajat toteaa, että esityksen tavoite rikosprosessin sujuvoittamisesta selvissä ja yksinkertaisissa asioissa on kannatettava. Lähtökohtaisesti käsittelyaikojen lyhentäminen tukee oikeusturvaa, erityisesti perustuslain 21 §:n mukaista oikeutta saada asiansa käsitellyksi ilman aiheetonta viivytystä. Lisäksi on todettava, että pohjoiseurooppalaisiin verrokkimaihin nähden esitetyt laajennukset sakkomenettelyn soveltamisalaan ovat sangen maltillisia.

Sakkomenettelyn soveltamisalan laajentaminen kahden vuoden enimmäisrangaistuksen rikoksiin merkitsee kuitenkin olennaista muutosta aiempaan oikeustilaan nähden. Esityksellä laajennetaan merkittävästi poliisiviranomaisen sekä syyttäjän rikosoikeudellista tuomiovaltaa, mikä vaatii asianosaisten oikeusturvan erityistä huomioimista.

Suomen Asianajajat pitää esitystä kokonaisuudessaan kannatettavana sekä hyvin perusteltuna, ja tyytyy lausumaan vain esitykseen liittyvistä oikeusturvanäkökohdista.

Oikeusturva

Vaikka esityksenmukaisessa sakkomenettelyssä ei edelleenkään voitaisi tuomita vankeusrangaistusta, laajennus koskisi rikoksia, jotka ovat rikosoikeudelliselta moitittavuudeltaan selvästi vakavampia kuin nykyiseen kuuden kuukauden enimmäisrangaistukseen rajautuvat teot.

Suomen Asianajajat pitää tärkeänä, että asianosaisten oikeusturvasta tosiasiallisesti huolehditaan menettelyä sovellettaessa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, ettei sakkomenettelyä käytetä tilanteissa, joissa vankeusrangaistus olisi realistinen seuraamusvaihtoehto tai joissa asian selvittäminen edellyttää laajempaa todistelua ja suullista käsittelyä.

Suomen Asianajajat katsoo, että tosiseikastojen viranomaisarvioinnissa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten "selvän ja yksinkertaisen asian" kriteeriä tulkitaan. Kahden vuoden enimmäisrangaistuksen rikoksiin voi liittyä näyttö- ja tahallisuuskysymyksiä, joiden asianmukainen arviointi edellyttää suullista käsittelyä ja todistelua.

Suostumus on sakkomenettelyn keskeinen oikeusturvatekijä. Suomen Asianajajat pitää tärkeänä, että rikoksesta epäillyn suostumuksen antaminen perustuu riittävään ja ymmärrettävään informaatioon oikeudesta tuomioistuinkäsittelyyn sekä mahdollisuudesta käyttää avustajaa. Vakavampien rikosnimikkeiden osalta oikeudellisen neuvonnan saatavuus ennen suostumuksen antamista on keskeinen oikeusturvan tae. Poliisiviranomaisen tulee myös huolehtia, että sakkomenettelyn kohteeksi joutunut henkilö todella ymmärtää suostumuksensa merkityksen ja toisaalta oikeutensa muutoksenhakuun.

Oikeusturvan näkökulmasta on lisäksi yleisesti huomionarvoista, että laajentaessaan poliisiviranomaisen ratkaisuvaltaa, lainsäädäntömuutos tosiasiallisesti korostaa polisin vastuuta sakkomenettelyjen perustana olevien tosiseikastojen rikosoikeudellisen kehyksen oikeudellisesta arvioinnista. Lakimuutosten käytännön implementointi oikeusturvasta huolehtien voikin vaatia esimerkiksi poliisille tarjottavaa oikeudellista täydennyskoulutusta.

Yhteenvetona Suomen Asianajajat kannattaa hallituksen esitystä, eikä Suomen Asianajajilla ole muilta osin esitykseen kommentteja.

Helsingissä 27. päivänä helmikuuta 2026

SUOMEN ASIANAJAJAT

Niko Jakobsson
Pääsihteeri

LAATI Asianajaja Pekka Ylikoski, Helsinki

Suomen Asianajajien lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 150 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu rikosprosessioikeuden asiantuntijaryhmässä.